

Satranç

Kıvanç Çefle [btsatranc@tubitak.gov.tr

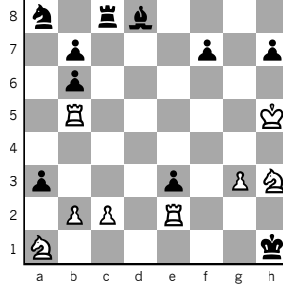
Bir Piyonun Önlenemeyen Yükselişi

Bir piyonun başlangıç karesinden itibaren son yataya kadar ardışık hamlelerle gittiği ve terfi ettiği bir satranç problemi kurulabilir mi? Satranç problemleri bu tür meydan okumaları sever. Böyle bir problemin ilk değil ama en ünlü örneğini büyük Samuel Loyd (1841-1911) vermiştir.

Bu ünlü problemi (diyagram 1) aslında bir iddialaşmaya borçluyuz. Samuel Loyd'un bir arkadaşı bir satranç probleminde, beyazın hangi taşıyla siyahı mat edeceğini daima doğru tahmin edebileceğini söyleyerek böbürleniyordu.

Muzip bir kişiliği olan Loyd arkadaşıyla bahse girdi: Öyle bir problem kuracaktı ki, arkadaşını mat edecek taşı tahmin edemeyecekti. Loyd, diyagram 1'deki problemi kurduktan sonra arkadaşına şunu sordu: "Sence bu problemde, beyazın hangi taşıyla mat etmesi ihtimali en düşük?". Aldığı yanıt "b2 piyonu" oldu. Loyd çözümü gösterdiğinde acaba dostunun yüzü ne renkti?

Diyagram 1

Sam Loyd

London Era, 1861

Beş hamlede mat

Çözüm:

1. b4!

Tehdit 2. Kd5 ve 3. Kd1 mat

1. ... Kc5

2. bxc5 a2

Kalenin b1'den mat etmesini engellemek için

3. c6 Fc7

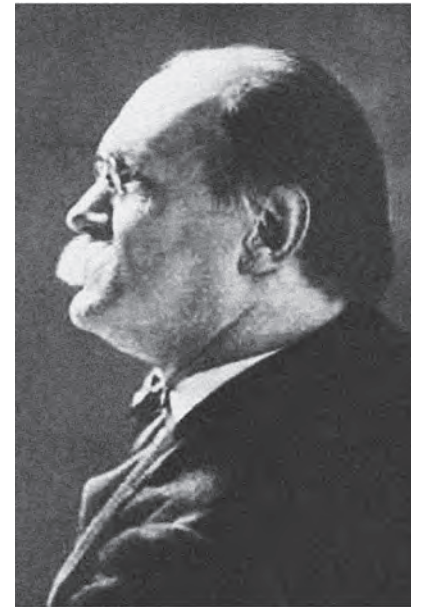
4. cxb7 siyah oynar

5. bxa8=V mat

B2 karesinden yola çıkan piyon nefes kesen bir koşuyla a8 karesine kadar sağ salim ulaşmayı başardı, vezir çıktı ve mat etti! Loyd daha sonra bu dâhiyane problemi ABD'li şair Henry Wadsworth Longfellow'un (1807-1882) aynı adlı bir şiirinden esinlenerek Excelsior diye isimlendirdi.

Bu şiirde, bir dağ köyünden geçen ve bütün uyarılara rağmen daha yükseğe tırmanma çabasında olan, ama ne yazık ki sonunda ölen bir genç adam anlatılır. Latince kökenli bir sözcük olan excelsior "daha yüksek" demektir.

Fantastik fikirleriyle tanınan Rus kurgucu Vladimir Korolov da (1907-1987) görünüşe göre hem Loyd'un probleminden hem de Longfellow'un şiirinden etkilenmiş olacak ki Excelsior temasını çok ilginç bir düşünceyle etüt ortamına taşımış. Öyle ki, şiiri kendi etüdünün diyagramlarıyla "resimlemiş", onu adeta satranç diliyle görselleştirmiş.

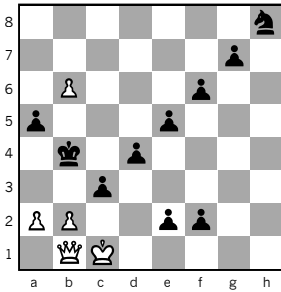
Samuel Loyd

Vladimir Korolkov

Yerimiz olmadığı için bu sanatlar bileşimini burada sunamayacağız. Ama Korolkov'un unutulmaz etüdü zaten kendi kendini anlatıyor (diyagram 2).

Diyagram 2

Korolkov, 1958

Beyaz kazanır.

Çözüm:

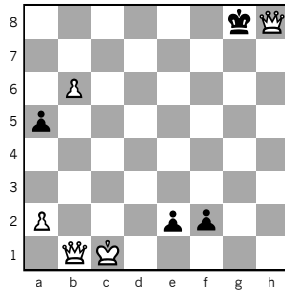
1. bxc3+ Şc5 2. cxd4+ Şd6

Eğer 2. ... Şxd4 oynarsa beyaz hemen 3. Vb2+ ve 4. Vxe2 ile kazanır.

3. dxe5+ Şe7
4. exf6+ Şf8
5. fxg7+ Şg8
6. gxh8=V+

Siyah ordunun yarısından fazlasını tek başına ortadan kaldıran kahraman piyon sonunda sekizinci yataya ulaşmayı başardı (diyagram 3). Vezir olmanın gururunu yalnızca bir an yaşadıkdan sonra tahtayı terk edecek. Varsın olsun. Görevini yerine getirdi ve siyah şahı kötü bir kareye gelmeye zorladı.

Diyagram 3

6. ... Şxh8
7. Vb2+ Şg8
8. Vxe2

Ve beyaz kazanır.

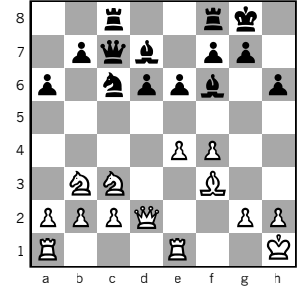
Derler ki, hayatta her şey olur.

Yine derler ki, satranç hayatın aynasıdır.

O halde, satrançta da her şey olabilir mi? Gerçek bir oyunda da, etütlerde ve problemlerde olduğu gibi bir piyon oyuna başladığı kareden son yataya kadar durmaksızın ilerleyebilir mi? Evet, bu da olmuştur.

İşte yaşanmış bir örnek:

Diyagram 4

H. Westerinen - Y.E. Westman
Uppsala, 1969

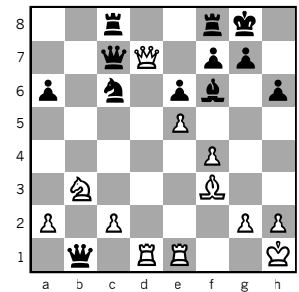
Beyaz son hamlesinde 15. Vd2 oynamıştı.

Oyun şöyle sürdü:

15. ... b5
16. Kad1 b4
17. Vxd6 bxc3
18. e5 (18. Vxd7 Vxf4)
18. ... cxb2
- 19 Vxd7 b1=V.

Piyon beş hamlede b7'den b1'e geldi! (Diyagram 5)

Diyagram 5

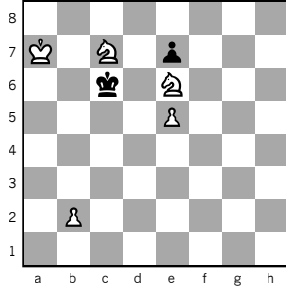

20. Vxc7 Vxd1
21. Kxd1 Kxc7
22. exf6 Ab4
23. fxg7 Şxg7
24. Kd4 Kb8
25. c4 Axa2
26. Fd1 Kb4 ve beyaz terk etti.

Ayın soruları

Bu ayın sorularının hepsinin de teması Excelsior elbette. Bunu bildikten sonra, problemlerin hamle sayısı fazla olsa da çözmekte zorlanacağınızı zannetmiyoruz.

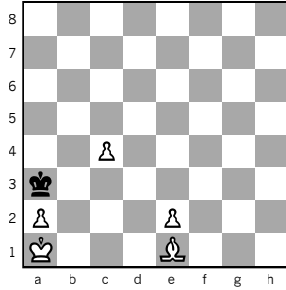
Diyagram 6

J. Hendel, 1859

Beş hamlede mat

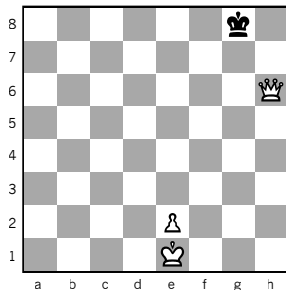
Diyagram 7

Mikola Parhomenko, 2003

Altı hamlede mat

Diyagram 8

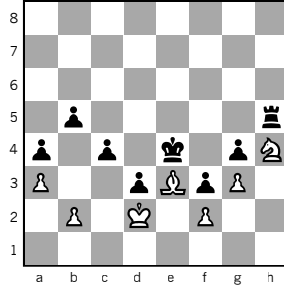

Pal Benko, 1973

Yedi hamlede mat

Geçen Sayıdaki Ayın Sorusunun Çözümü

Diyagram 9

Lund-Nimzovitch
Oslo, 1922

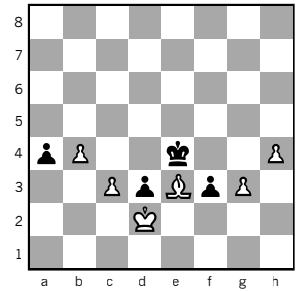
Döneminin güçlü oyuncularından, satranç tarihinde ayrıcalıklı bir yeri olan Aron Nimzovitch'in siyahlarla oynadığı bir partiden kritik bir pozisyon vermiş ve nasıl kazandığını sormuştuk.

Konuma bakıldığında -hele benim gibi orta karar bir oyuncunun gözüyle- beyaz sağlam bir savunma hattının ardında güvende gibi görünüyor. Ama pozisyonun ruhunu okuyan Nimzovitch beyaz taşların sağlam bir duvardan ziyade iskambil kâğıtlarından derme çatma bir barikat oluşturduğunu görüvermiş. "Lafı uzatma, sadede gel" diyenler için, işte Nimzovitch'in kazanma yolu:

1. ... b4!
2. axb4 Kxh4!
3. gxh4 g3!
4. fxg3 c3+ 5. bxc3

Bakalım toz duman indikten sonra durum nasıl görünüyor:

Diyagram 10

Bitirici darbe geliyor:

5. ... a3!

Beyaz burada terk etti elbette.

Tabii biz yalnızca ana devam yolunu verdik. Beyaz 2. axb4 yerine örneğin 2. Ff4 oynasaydı siyah nasıl kazanırdı?

Okurun bu varyantı irdelemesi hiç şüphesiz oyununun gelişmesine katkı sağlayacaktır.

